

تعاون و کشاورزی، سال هشتم، شماره ۲۹، بهار ۱۳۹۸

واکاوی نگرش و تمایل به مشارکت کشاورزان نسبت به استقرار تشکل آب‌بران در شهرستان دهلران

سمیرا جابری^۱، امید مهرباب‌قوچانی^۲، منصور غنیان^{۳*}

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۰/۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۱/۲۸

چکیده

یکی از دلایل احتمالی ناکامی تشکل‌های ایجادشده کم‌توجهی یا بی‌توجهی به بستر و مجموعه اقداماتی است که باید قبل از شروع عملیات استقرار تشکل‌ها انجام شوند. با توجه به این مسئله، هدف مطالعه حاضر تبیین نگرش و تمایل کشاورزان نسبت به راه‌اندازی و عضویت در تشکل آب‌بران بود. جامعه آماری این مطالعه را کلیه کشاورزان بخش مرکزی شهرستان دهلران - که تا کنون هیچ تشکل آب‌برانی در آن ایجاد نشده است - تشکیل دادند که از میان آنها نمونه‌ای با استفاده از فرمول کوکران به صورت تصادفی انتخاب شد. پرسش‌نامه‌ای محقق ساخته، که روایی و پایایی آن تأیید شده بود، برای جمع‌آوری داده‌ها به کار رفت. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS v20 تجزیه و تحلیل شد. نتایج مطالعه نشان از وجود نگرش مثبت بهره‌برداران منطقه نسبت به ایجاد تشکل آب‌بران داشت. کشاورزان بزرگ‌مالک با اراضی یکپارچه تمایل کمتری نسبت به مشارکت در تشکیل این تشکل داشتند. علاوه بر این، وجود رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار میان نگرش و تمایل به مشارکت بهره‌برداران ملاحظه شد. در پایان نیز پیشنهادهایی به منظور تسهیل فرایند تصمیم‌سازی در راستای ایجاد تعاونی‌های پایدار و موفق در آینده ارائه گردید.

واژه‌های کلیدی: مدیریت پایدار منابع آب، نگرش، تشکل آب‌بران، مشارکت، نهادسازی

۱. دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان

۲. دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان

۳. دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی خوزستان

m_ghanian@ramin.ac.ir

* نویسنده مسئول

مقدمه

بحران آبی که در حال حاضر بشر با آن مواجه است، به زودی و در آینده‌ای نه چندان دور منشأ تهدیدهای بسیاری برای انسان در سرتاسر کره زمین می‌شود (Barlow & Clarke, 2017) و به یکی از موضوعات تنش‌زا بین ملت‌ها تبدیل خواهد شد (میرزایی و همکاران، ۱۳۹۰). در این راستا، در کل می‌توان گفت که آب یکی از مهم‌ترین منابع مورد نیاز جامعه بشری است (Harper et al., 2017) و موضوع چگونگی حفاظت و بهره‌برداری بهینه از آن به یکی از چالش‌های قرن حاضر تبدیل شده است (سامیان و همکاران، ۱۳۹۳). از طرفی، امروزه مسائلی از قبیل رشد جمعیت (Hamdy et al., 2004)، کمیاب شدن منابع آبی مناسب به دلیل تحمیل هزینه‌های مالی و زیست‌محیطی سنگین جهت احداث تأسیسات زیربنایی جدید و رشد دیگر بخش‌های اقتصادی (Barker & Molle, 2004)، ضرورت توجه به منابع آب را بیش از پیش نمایان می‌سازد. علاوه بر مسائلی از قبیل تغییر اقلیم و افزایش جمعیت (علیزاده و همکاران، ۱۳۹۴)، بنابر عقیده بانک جهانی، یکی از مهم‌ترین دلایل کمبود آب در جهان، مدیریت ضعیف و ناکارآمد نظام‌های آبیاری و عدم تعادل میان عرضه و تقاضای این بخش است (Qiao et al., 2009; Malano & VanHofwegen, 2018). لذا با توجه به اهمیت این موضوع از جنبه‌های مختلف مانند توسعه پایدار (Garrick et al., 2001)، حفظ محیط زیست (Kagan et al., 2017) و سلامت و رفاه انسان‌ها (Mekonnen & Hoekstra, 2017)، ضرورت تفکر دولت‌ها نسبت به تغییر رویکرد خود در خصوص منابع آبی و اتخاذ روش‌های مدیریتی صحیح جهت استفاده بهینه از این منابع آشکار می‌شود (غنیان و همکاران، ۱۳۹۲).

بخش کشاورزی بزرگ‌ترین مصرف‌کننده آب در میان تمام بخش‌هاست و از دیگر سو، آب و آبیاری کشاورزی در راستای دستیابی به امنیت غذایی بسیار اهمیت دارد (Aydogdu and Aydogdu, 2015). به گواه آمارها، اکنون افزون بر ۲۶ کشور با بیش از ۳۰۰ میلیون نفر جمعیت، با بحران کمبود آب مواجهند و در صورت ادامه روند موجود، تا سال ۲۰۵۰ میلادی، این رقم به ۶۶ کشور با جمعیتی حدود دو سوم کل جمعیت دنیا خواهد رسید (مهاکویی و همکاران، ۱۳۹۳). این

بدان معناست که این کشورها برای ادامه توسعه کشاورزی، به عنوان یکی از بخش‌های با نیاز آبی بالا و عمدتاً با راندمان آبیاری پایین، با مشکلات بسیاری مواجهند (ضرغامی، ۱۳۹۶). در این راستا، به اعتقاد کارشناسان، ریشه ضعف در مدیریت صحیح منابع آب در کشورهای در حال توسعه به عدم مشارکت واقعی بهره‌برداران در امر مدیریت آب کشاورزی بر می‌گردد (شکری و همکاران، ۱۳۹۳). مدیریت آب کشاورزی رهیافتی نظام‌مند برای کنترل آب مزرعه به نحوی است که باعث می‌شود مدیریت مناسب آب در جهت تأمین نیازهای آبیاری و زهشکی گیاه زراعی در شرایطی صورت پذیرد که مشکلاتی در ابعاد فیزیکی، اجتماعی، دولتی و سیستم‌های تولیدی وجود دارد (جابری و همکاران، ۱۳۹۵). با توجه به وابستگی معیشت کشاورزان به آب و آبیاری، آنها معمولاً انگیزه قوی‌تری برای مدیریت هر چه بهتر منابع آب دارند، بنابراین، بهره‌گیری از مشارکت مردمی جهت مدیریت آب کشاورزی بهترین و کاربردی‌ترین گزینه اصلاح ساختار مدیریت آب محسوب می‌شود (تارمحمدی قورچی و همکاران، ۱۳۹۷). بانک جهانی نیز مدیریت مشارکتی آبیاری را درگیری آب‌بران در تمامی جنبه‌ها و کلیه سطوح مدیریت آبیاری تعریف می‌کند (خسروی‌پور و مهرباقوچانی، ۱۳۹۵). در این راستا، استفاده از تشکل‌ها و یا نهادهایی که بتوانند منجر به همگرایی میان ذی‌نفعان مختلف (ذی‌نفعان عرضه و تقاضا) مدیریت آب کشاورزی شوند و امور تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی را به خود کشاورزان واگذار نمایند، ضروری است.

ایران در یکی از مناطق خشک و نیمه‌خشک جهان قرار گرفته است و کمبود آب در آن مهم‌ترین تنگنای توسعه کشاورزی به شمار می‌رود. بنابراین، با توجه به چالش‌های پیش‌روی این منبع در ایران، لازم است تا با مدیریت مناسب آب کشاورزی در جهت بهره‌گیری مؤثر از آب، در کنار افزایش تولید محصولات کشاورزی و همچنین بهبود محیط‌زیست، اقدام شود (شاه‌پسند و سواری، ۱۳۹۶). در این زمینه، تشکل‌های آب‌بران یکی از الگوهای تشکیل و توسعه بازار آب و مجرای انتقال مدیریت آب از بخش دولتی به مصرف‌کنندگان آب است که در سال‌های اخیر در بحث مدیریت منابع آب در بخش کشاورزی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است. تشکل آب‌بران سازمانی است که اعضای آن به صورت داوطلبانه و برای رفع نیازهای خود وارد تشکل شده‌اند و

همین اعضا صاحبان تشکل هستند (Yercan et al., 2009). به طور کلی، هدف از ایجاد تشکل‌های آب‌بران - به عنوان تشکیلات پایدار محلی - فراهم آوردن سازوکارهایی است تا کشاورزان بتوانند از طریق فرایند مشارکتی در تصمیم‌گیری‌ها و مدیریت آب کشاورزی دخیل شوند و از آب در دسترس استفاده بهینه کنند تا مدیریت بهینه مصرف آب کشاورزی حاصل گردد (خدابخشی و قلی‌فر، ۱۳۹۱). همچنین توجه به تشکل‌های آب‌بران کوتاه‌ترین راه و زودبازده‌ترین نوع سرمایه‌گذاری در افزایش بهره‌وری آب در مزارع کشاورزان است (نجفی و همکاران، ۱۳۹۳). این موارد گویای آن است که تشکل‌های آب‌بران در راستای بهره‌گیری از ظرفیت‌های مردمی و جلب مشارکت آنان در سرمایه‌گذاری و استحصال و مهار آب‌های سطحی، تشکلی قابل استفاده و عملیاتی است (ماقبل و همکاران، ۱۳۹۳) و (Altz-Stamm, 2016). با وجود این، انگیزه بهره‌برداران و به نوعی وجود بستر مناسب در میان بهره‌برداران برای ایجاد و یا عضویت در این تشکل‌ها پیش از اقدام در جهت استقرار این نوع نظام بهره‌برداری از منابع آب، باید مورد ارزیابی قرار بگیرد. در واقع، بدون اظهار تمایل صریح کشاورزان، هیچ‌گونه تشکل پایداری را نمی‌توان بنا نهاد (شکری و همکاران، ۱۳۹۳)؛ به بیان دیگر، ایجاد تشکل‌های آب‌بران باید در یک فرایند گام به گام عملیاتی شود و در گام‌های آغازین این فرایند، ضرورت دارد تا در مناطقی اقدام به ایجاد این تشکل‌ها نمود که از سوی بهره‌برداران مورد پذیرش واقع شود. در این صورت می‌توان احتمال پایداری بالاتری برای این تشکل‌ها متصور شد.

طرح احیای ۵۵۰ هزار هکتار از اراضی استان‌های خوزستان و ایلام زمینه مساعدی برای انتقال مدیریت آب فراهم نموده است و می‌تواند در صورت هدف‌گیری درست و همچنین مدیریت صحیح، زمینه مناسبی برای ایجاد تغییرات عظیم در مدیریت منابع آب کشاورزی منطقه ایجاد کند. دهلران یکی از بزرگ‌ترین شهرستان‌های استان ایلام است که با مساحتی بالغ بر ۶۲۲۹ کیلومتر مربع، بیش از یک سوم مساحت استان را در بر می‌گیرد. این شهرستان با ۲۲۰ هزار هکتار زمین قابل کشت، قطب نخست کشاورزی استان مرزی ایلام محسوب می‌شود. بیش از ۱۲ هزار بهره‌بردار در زمینه‌های مختلف کشاورزی در شهرستان گرمسیری دهلران فعالیت می‌کنند. سالانه ۳۰۰۰ تن انواع محصول کشاورزی به ارزش اقتصادی حدود ۱۵۰۰ میلیارد ریال به همت بهره‌برداران این شهرستان

تولید و روانه بازارهای مصرف درون و بیرون استان می‌شود (سیمای کشاورزی استان ایلام، ۱۳۹۴). به طور کلی، می‌توان گفت که شهرستان دهلران یکی از مهم‌ترین قطب‌های کشاورزی استان ایلام می‌باشد که به دلیل آب و هوای گرم و خشک این منطقه، مدیریت منابع آب کشاورزی در آن اهمیت ویژه‌ای دارد. حال با توجه به اینکه در منطقه مورد مطالعه تا کنون هیچ‌گونه تشکل جهت مدیریت مشارکتی منابع آب کشاورزی به شکل رسمی ایجاد نشده است، ضرورت دارد تا پیش از اقدام در راستای تأسیس این‌گونه نظام‌های بهره‌برداري، بستر ایجاد آن مورد بررسی قرار گیرد که این مهم مبنای شکل‌گیری مطالعه حاضر است. بنابراین، هدف اصلی این مطالعه تبیین نگرش کشاورزان نسبت به راه‌اندازی و عضویت در تشکل آب‌بران می‌باشد و در این راستا، اهداف فرعی زیر دنبال می‌شود:

- تبیین وضعیت کلی نگرش کشاورزان نسبت به عضویت؛
- تبیین تمایل بهره‌برداران نسبت به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران؛
- مقایسه نگرش نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران بر حسب آشنایی با اصول تشکیل تشکل آب‌بران؛
- مقایسه نگرش نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران بر حسب برخی ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای پاسخگویان؛
- مقایسه نگرش نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران بر حسب میزان تمایل کشاورزان به آبیاری مشارکتی؛
- تبیین ارتباط میان نگرش نسبت به عضویت و مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران با برخی ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای پاسخگویان.

پیشینه پژوهش

مطالعات مختلفی ضرورت توجه به مبحث ایجاد و گسترش تشکل‌های آب‌بران را بررسی کرده‌اند ولی بعد از تشکیل این تشکل‌ها؛ لذا مطالعه‌ای وجود ندارد که قبل از ایجاد و معرفی

تعاونی‌ها، زمینه اجتماعی پذیرش را مورد بررسی قرار داده باشد. بنابراین، در این بخش، مطالعات ارائه شده از این منظر با مطالعه حاضر متفاوت می‌باشند، اما در راستای روشن شدن میزان اهمیت موضوع مطالعه ذکر شده‌اند؛ برای مثال، یافته‌های پژوهش عطائی و ایزدی (۱۳۹۳) با عنوان «مقایسه ویژگی‌های کشاورزان پذیرنده و نپذیرنده تشکل‌های آب‌بران» نشان داد که کشاورزان پذیرنده تشکل آب‌بران در مقایسه با کشاورزان نپذیرنده، نگرش مثبت‌تر و اطلاعات بیشتر در مورد این تشکل، پیشینه اختلاف کمتر بر سر مسائل آب، اعتماد و انسجام و مشارکت اجتماعی بالاتر و میزان رضایت کمتری از شرکت بهره‌برداری داشتند.

میرزایی و همکاران (۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان «تعیین‌کننده‌های اجتماعی درون‌سازمانی مشارکت کشاورزان در تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان بویراحمد» انجام و نشان دادند که ۵۷/۶ درصد از افراد مورد مطالعه مشارکت متوسط به پایین دارند که در گروه افراد با مشارکت نیمه‌فعال قرار گرفتند. همچنین ۴۲/۴ درصد نیز مشارکت خوب و عالی دارند که در گروه مشارکت‌کنندگان فعال قرار گرفتند. نتایج رگرسیون لجستیک نشان داد که سازه‌های میزان رضایت از خدمات ارائه شده از سوی تعاونی، مسئولیت‌پذیری هیئت مدیره، دانش و آگاهی اعضا از اصول و قوانین تعاونی، سرمایه اجتماعی هیئت مدیره و نگرش اعضا به تعاون و کار گروهی، تعیین‌کننده‌های مشارکت کشاورزان در تعاونی‌های تولید شهرستان بویراحمد می‌باشند.

قمرنیا و بصیری (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان «عوامل مؤثر بر عدم موفقیت تشکیل تعاونی آب‌بران (مطالعه موردی طرح باویسی سرپل ذهاب)» انجام دادند. نتایج نشان داد که در فرایند انتقال مدیریت آبیاری به تشکل‌های آب‌بران، بعد از به‌کارگیری و مشارکت کشاورزان، حمایت‌های لازم توسط ارگان‌ها و سازمان‌های مربوطه باید صورت گیرد.

نتایج مطالعه کرباسی و همکاران (۱۳۹۶) با عنوان «عوامل تأثیرگذار بر گرایش کشاورزان به انجام فعالیت‌های تعاونی در شهرستان نیشابور» نشان داد که متغیر وضعیت تأهل تأثیر منفی و

معنی دار و متغیرهای داشتن انگیزه نسبت به فعالیت‌های گروهی و دانش و آگاهی تأثیر مثبت و معنی دار در گرایش کشاورزان نسبت به عضویت در تعاونی‌ها دارند.

با توجه به نتایج پژوهش حسین‌پور و همکاران (۱۳۹۴) با عنوان «ارزیابی عوامل مؤثر بر مشارکت اعضای تعاونی آب‌بران در مدیریت منابع آب کشاورزی»، بین عوامل مورد مطالعه (سطح درآمد کشاورزان، میزان اراضی تحت مالکیت، میزان آب‌بها)، میزان مصرف آب، انواع سیستم‌های آبیاری و ویژگی‌های فردی شامل سطح تحصیلات و جنس با متغیر میزان مشارکت در تعاونی آب‌بران رابطه مثبت و معنی دار و از سوی دیگر، بین متغیر سن با مشارکت اعضا رابطه منفی و معنی دار وجود دارد.

با جمع‌بندی مطالعات انجام شده می‌توان نتیجه گرفت که پایداری آبیاری نیازمند این است که سیستم کلی مدیریت آب به شکلی طراحی گردد که تمامی کشاورزان مشتاق به مشارکت در بهره‌وری و تولید بیشتر از منابع آب باشند. بنابراین، با توجه به مشکل کم‌آبی در کشور و چالش‌های موجود در زمینه مدیریت آب، توسعه تشکلهای آب‌بران می‌تواند اثربخشی فراوانی داشته باشد.

مواد و روش‌ها

هدف از مطالعه حاضر تبیین نگرش و تمایل کشاورزان شهرستان دهلران به پذیرش تشکلهای آب‌بران بود. این پژوهش از نوع کمی و به لحاظ ماهیتی، یک مطالعه کاربردی و از نظر نحوه گردآوری اطلاعات، پیمایشی بود. در این مطالعه، به منظور جمع‌آوری داده‌ها پرسش‌نامه‌ای محقق‌ساخت طراحی شد که شامل بخش‌های مختلفی از جمله ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای پاسخگویان (سن، سطح تحصیلات، شغل اصلی، روش آبیاری، تمایل به آبیاری گروهی، شرکت در کلاس‌های آموزشی - ترویجی و آشنایی با اصول ایجاد تشکل آب‌بران) و نیز گویه‌های سنجش متغیرهای نگرش کشاورزان نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در راه‌اندازی تشکل آب‌بران بود که این گویه‌ها با استفاده از طیف لیکرت ۵ قسمتی (بسیار مخالفم، ....، بسیار موافقم) مورد سنجش قرار گرفت. جامعه آماری این پژوهش را کلیه بهره‌برداران زراعی بخش مرکزی شهرستان دهلران به

تعداد ۲۸۰۰ نفر تشکیل دادند. از این تعداد، با استفاده از فرمول کوکران، ۱۴۲ نفر به صورت کاملاً تصادفی به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند و در پایان، تعداد پرسش‌نامه‌های صحیح قابل استفاده ۱۲۴ عدد بود که ضریب بازگشت پرسش‌نامه ۸۷ درصد و قابل قبول ارزیابی شد. روایی و پایایی پرسش‌نامه نیز با روش‌های مرسوم به تأیید رسید داده‌های حاصل از پرسش‌نامه توسط نرم‌افزار SPSS20 تجزیه و تحلیل شد. در این تحقیق به منظور انجام مقایسه‌های گوناگون از آزمون‌های t ، من ویتنی و آزمون F و به منظور بررسی رابطه بین نگرش نسبت به عضویت و مشارکت در تشکیل تشکل آب بران با ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد.

نتایج و بحث

ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای پاسخگویان

ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای پاسخگویان در جدول ۱ قابل مشاهده می‌باشد. بر اساس نتایج جدول، از نظر طبقه سنی، بیشترین فراوانی مربوط به رده سنی بیشتر از ۵۱ سال (۴۵/۲ درصد) است. همچنین از نظر سطح تحصیلات، ۹۵ نفر (۷۶/۶ درصد) از پاسخگویان دارای تحصیلات دیپلم و کمتر و ۲۹ نفر (۲۳/۴ درصد) دارای تحصیلات بالاتر از دیپلم یا به عبارتی تحصیلات دانشگاهی بودند. مطابق یافته‌های مطالعه، شغل اصلی ۸۴ نفر از پاسخگویان (۷۰ درصد) کشاورزی می‌باشد. همچنین از نظر روش آبیاری، اغلب کشاورزان (۱۰۰ نفر) به روش ثقلی مزارع خود را آبیاری می‌نمایند که ۸۰/۶ درصد از کل پاسخگویان را تشکیل می‌دهند. نتایج مطالعه در زمینه تمایل کشاورزان به گروهی آبیاری کردن مزارع نشان داد که حدود یک سوم از پاسخگویان (۴۲ نفر) تمایل زیادی نسبت به استفاده از آبیاری گروهی در مزارع خود دارند. یافته‌ها نشان داد که بیش از نیمی از پاسخگویان (۵۹/۷ درصد) اصلاً در کلاس‌های آموزشی-ترویجی شرکت نکرده‌اند. علاوه بر این، نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که ۷۲/۶ درصد (۹۰ نفر) از پاسخگویان هیچ‌گونه آشنایی با اصول تشکیل تشکل‌های آب‌بران نداشتند.

جدول ۱. ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای پاسخگویان

متغیرها	سطوح متغیرها	فراوانی	درصد معتبر	درصد معتبر فراوانی	تجمعی
سن (سال)	> ۳۰	۹	۷/۳	۷/۳	۷/۳
	۳۱-۴۰	۲۱	۱۶/۹	۲۴/۲	۲۴/۲
	۴۱-۵۰	۳۸	۳۰/۶	۵۴/۸	۵۴/۸
	< ۵۱	۵۶	۴۵/۲	۱۰۰	۱۰۰
سطح تحصیلات	بی‌سواد	۳۶	۲۹	۲۹	۲۹
	ابتدایی	۳۸	۳۰/۶	۵۹/۶	۵۹/۶
	راهنمایی	۱۰	۸/۱	۶۷/۷	۶۷/۷
	دیپلم	۱۱	۸/۹	۷۶/۶	۷۶/۶
شغل اصلی	بالاتر از دیپلم	۲۹	۲۳/۴	۱۰۰	۱۰۰
	غیرکشاورزی	۳۶	۳۰	-	-
	کشاورزی	۸۴	۷۰	-	-
روش آبیاری	بدون پاسخ	۴	-	-	-
	ثقلی	۱۰۰	۸۰/۶	-	-
	کم فشار	۷	۵/۷	-	-
تمایل به آبیاری گروهی	پر فشار	۱۷	۱۳/۷	-	-
	خیلی کم	۱۷	۱۳/۹	۱۳/۹	۱۳/۹
	کم	۱۶	۱۳/۱	۲۷/۰	۲۷/۰
	متوسط	۲۷	۲۲/۱	۴۹/۲	۴۹/۲
	زیاد	۴۲	۳۴/۴	۸۳/۶	۸۳/۶
	خیلی زیاد	۲۰	۱۶/۴	۱۰۰	۱۰۰
شرکت در کلاس‌های آموزشی-ترویجی	بدون پاسخ	۲	-	-	-
	خیر	۷۴	۵۹/۷	۵۹/۷	۵۹/۷
آشنایی با اصول تشکیل تشکل آبربران	بلی- حداقل یک بار	۳۰	۲۴/۲	۸۳/۹	۸۳/۹
	بلی- بیشتر از یک بار	۲۰	۱۶/۱	۱۰۰	۱۰۰
تشکیل آبربران	بلی	۳۴	۲۷/۴	-	-
	خیر	۹۰	۷۲/۶	-	-

مأخذ: یافته‌های تحقیق

تبیین وضعیت کلی نگرش کشاورزان نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران

به منظور آگاهی از وضعیت کلی نگرش کشاورزان نسبت به عضویت و تمایل به مشارکتشان در راه‌اندازی تشکل آب‌بران، با استفاده از میانگین، هر متغیر به دو دسته کلی تقسیم‌بندی شد. مبنای تعیین وضعیت در هر یک از عوامل، میانگین دیدگاه کل پاسخگویان در خصوص آن متغیر بود. همان‌گونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، بیشترین فراوانی پاسخ در بعد نگرش نسبت به عضویت در تشکل آب‌بران در سطح مثبت با فراوانی ۶۷ نفر (۵۴ درصد) می‌باشد. همچنین در بعد تمایل به مشارکت کشاورزان در راه‌اندازی تشکل آب‌بران نیز بیشترین فراوانی مربوط به دسته زیاد با فراوانی ۶۵ نفر (۵۲/۴ درصد) می‌باشد.

جدول ۲. سطح‌بندی متغیرهای نگرش کشاورزان نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در

راه‌اندازی تشکل آب‌بران

متغیر	سطح	حدود قضاوت	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
نگرش	منفی	$A \leq 92/47$	۵۷	۴۶	۴۶
	مثبت	$92/48 \leq D$	۶۷	۵۴	۱۰۰
	جمع		۱۲۴	۱۰۰	-
مشارکت	کم	$A \leq 56/42$	۵۹	۴۷/۶	۴۷/۶
	زیاد	$56/43 \leq D$	۶۵	۵۲/۴	۱۰۰
	جمع		۱۲۴	۱۰۰	-

مأخذ: یافته‌های تحقیق

مقایسه میانگین نگرش نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در ایجاد تشکل آب‌بران بر حسب آشنایی با اصول تشکیل این تشکل

به منظور آگاهی از تفاوت‌های احتمالی بین دیدگاه پاسخگویان در زمینه آشنایی با اصول تشکیل تشکل‌های آب‌بران، از آزمون χ^2 استفاده شد (جدول ۳). یافته‌ها نشان داد که تفاوت آماری

۴. پیش از انجام آزمون t ، تست‌های نرمال بودن (میزان چولگی و کشیدگی و همچنین آزمون کولموگروف-اسمیرنوف) صحت استفاده از این آزمون را تأیید نمودند.

معنی داری میان نگرش کشاورزان نسبت به عضویت در تشکل آب‌بران و همچنین مشارکت در ایجاد این تشکل‌ها بر حسب آشنایی با اصول تشکیل تشکل آب‌بران وجود ندارد؛ به عبارتی، آشنایی با اصول تشکیل تشکل آب‌بران نمی‌تواند در بسترسازی ایجاد و یا پذیرش تشکل‌های آب‌بران در منطقه مورد مطالعه تأثیرگذار باشد.

جدول ۳. مقایسه میانگین نگرش نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در ایجاد تشکل

آب‌بران بر حسب آشنایی با اصول تشکیل تشکل آب‌بران

معنی داری	آماره t	میانگین	سطح	
۰/۳۰	۱/۰۴	۹۴/۳۸	بلی (n=۳۴)	نگرش
		۹۱/۷۴	خیر (n=۹۰)	
۰/۱۵	-۱/۴۴	۵۴/۲۳	بلی (n=۳۴)	مشارکت
		۵۷/۲۴	خیر (n=۹۰)	

مأخذ: یافته‌های تحقیق

مقایسه میانگین نگرش نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران

بر حسب برخی ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای پاسخگویان

به منظور آگاهی از تفاوت‌های احتمالی بین دیدگاه پاسخگویان در زمینه نگرش کشاورزان نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران بر حسب برخی ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای پاسخگویان از آزمون t استفاده شد (جدول ۴). یافته‌ها نشان داد که بین تمایل کشاورزان به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران، از نظر تعداد قطعات زمین کشاورزی و میزان کل زمین کشت شده تفاوت آماری معنی‌داری در سطح یک درصد وجود دارد. در این راستا نتایج نشان داد که پاسخگویان با میانگین تعداد قطعات زراعی کمتر و میانگین بیشتر میزان زمین کشاورزی تحت کشت و همچنین میانگین میزان کل اراضی تحت مالکیت بیشتر، تمایل کمتری نسبت به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران دارند؛ به عبارتی، کشاورزان بزرگ‌مالک، که اراضی یکپارچه‌ای در سطح منطقه دارند، تمایل کمتری نسبت به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران دارند.

جدول ۴. مقایسه میانگین نگرش نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران

بر حسب برخی ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای پاسخگویان

معنی داری	آماره t	میانگین	سطح		
۰/۷۰	۰/۳۸	۵۰/۰۰	منفی (n=۵۷)	نگرش	سن
		۴۹/۱۶	مثبت (n=۶۷)		
۰/۶۶	-۰/۴۳	۴۹/۰۵	کم (n=۵۹)	مشارکت	پاسخگویان
		۵۰/۰۰	زیاد (n=۶۵)		
۰/۶۸	-۰/۴۱	۲/۳۵	منفی (n=۵۷)	نگرش	تعداد قطعات
		۲/۵۰	مثبت (n=۶۷)		
۰/۰۰۰۱	۳/۶۹**	۳/۱۸	کم (n=۵۹)	مشارکت	زمین
		۱/۷۵	زیاد (n=۶۵)		
۰/۹۲	-۰/۰۹	۱۸/۱۹	منفی (n=۵۷)	نگرش	سابقه کار کشاورزی
		۱۸/۴۰	مثبت (n=۶۷)		
۰/۳۷	۰/۸۹	۱۹/۳۷	کم (n=۵۹)	مشارکت	
		۱۷/۳۳	زیاد (n=۶۵)		
۰/۷۰	۰/۳۸	۱۴/۰۲	منفی (n=۵۷)	نگرش	میزان کل زمین
		۱۳/۳۹	مثبت (n=۶۷)		
۰/۰۰۰۱	۳/۸۴**	۱۶/۸۸	کم (n=۵۹)	مشارکت	زمین
		۱۰/۷۸	زیاد (n=۶۵)		

مأخذ: یافته‌های تحقیق

مقایسه میانگین نگرش نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران

بر حسب شغل اصلی پاسخگویان

به منظور آگاهی از تفاوت‌های احتمالی بین دیدگاه پاسخگویان در زمینه نگرش کشاورزان نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران بر حسب شغلی اصلی‌شان، از آزمون من ویتنی استفاده شد (جدول ۵). یافته‌ها نشان داد که بین نگرش کشاورزان نسبت به عضویت در تشکل آب‌بران از نظر شغل اصلی، تفاوت آماری معنی‌داری در سطح پنج درصد وجود دارد؛ به

عبارتی، افرادی که شغل اصلی شان غیرکشاورزی است، نگرش بهتری نسبت به عضویت در تشکل آب‌بران دارند.

جدول ۵. مقایسه میانگین نگرش نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران

بر حسب شغل اصلی

متغیر	سطح	میانگین	آماره U	آماره Z	معنی‌داری
نگرش	غیرکشاورزی (n=۳۶)	۶۹/۶۷	۱۱۸۲/۰	-۲/۱۹	۰/۰۲۹*
	کشاورزی (n=۸۴)	۵۶/۵۷			
مشارکت	غیرکشاورزی (n=۳۶)	۶۰/۶۷	۱۵۰۶/۰	-۰/۰۴	۰/۹۷
	کشاورزی (n=۸۴)	۶۰/۴۳			

مأخذ: یافته‌های تحقیق

مقایسه میانگین نگرش نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران
 بر حسب میزان تمایل کشاورزان به آبیاری مشارکتی

به منظور مقایسه میانگین نگرش کشاورزان نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران بر حسب میزان تمایل به آبیاری مشارکتی، از آزمون F استفاده و مشخص شد تفاوت آماری معنی‌داری در سطح یک درصد در این باره وجود دارد (جدول ۶). به منظور تبیین تفاوت نگرش نسبت به عضویت در تشکل آب‌بران میان سطوح تمایل به آبیاری گروهی از آزمون دنباله‌ای دانکن استفاده شد. نتایج آزمون دانکن در این زمینه نشان داد که نگرش افرادی که تمایل متوسط و زیاد به آبیاری مشارکتی دارند تفاوت آماری معنی‌داری با یکدیگر ندارد، اما این دو سطح با گروهی که تمایل کمی نسبت به آبیاری مشارکتی دارند دارای تفاوت آماری معنی‌دار است.

جدول ۶. مقایسه میانگین نگرش نسبت به عضویت و تمایل به مشارکت در تشکیل تشکل آببران بر

حسب میزان تمایل کشاورزان به آبیاری مشارکتی

متغیر	کم (۳۳)	متوسط (۲۷)	زیاد (۶۲)	F	sig
نگرش	۸۶/۴۲ ^a	۹۴/۸۹ ^b	۹۴/۳۱ ^b	۵/۳۴**	۰/۰۰۶
مشارکت	۵۵/۵۱ ^a	۵۳/۷۷ ^a	۵۷/۹۵ ^a	۱/۶۷	۰/۱۹

مأخذ: یافته‌های تحقیق

*میانگین‌های دارای حروف مشابه، تفاوت آماری معناداری با هم ندارند.

بررسی رابطه بین نگرش نسبت به عضویت و مشارکت در تشکیل تشکل آببران با برخی ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای پاسخگویان

همان‌گونه که در جدول ۷ قابل مشاهده است، بررسی رابطه بین متغیرهای اصلی پژوهش با برخی ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای از طریق آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین نگرش کشاورزان نسبت به عضویت در تشکل‌های آببران با ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای مورد آزمون رابطه آماری معنی‌داری وجود ندارد. همچنین میان تمایل به مشارکت کشاورزان در تشکیل تشکل آببران با متغیرهای تعداد قطعات زمین کشاورزی، میزان زمین کشت شده در سال گذشته و میزان کل زمین تحت مالکیت (کشت شده در سال جاری) رابطه آماری منفی و معنی‌داری در سطح خطای یک درصد وجود دارد. این یافته گویای آن است که هر چه تعداد قطعات زمین کشاورزی، میزان زمین کشت شده در سال گذشته و میزان کل اراضی تحت مالکیت شخص بیشتر بوده، تمایل برای مشارکت در راه‌اندازی تشکل آببران کمتر شده است.

جدول ۷. نتایج بررسی رابطه بین نگرش نسبت به عضویت و مشارکت در تشکیل تشکل آب‌بران با برخی ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای پاسخگویان

متغیر	سن	تعداد قطعات	میزان زمین کشت شده	میزان کل زمین کشت	میزان سابقه کار
	پاسخگویان	زمین کشاورزی	در سال گذشته	شده در سال جاری	کشاورزی
نگرش	-۰/۰۳۵	۰/۰۳۶	-۰/۰۹۰	-۰/۰۳۴	۰/۰۰۸
مشارکت	۰/۰۴۰	-۰/۳۲۸**	-۰/۳۱۲**	-۰/۳۳۲**	-۰/۰۸۱

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی پیش‌زمینه و بستر تشکیل تشکل آب‌بران در شهر دهلران بود. نتایج نشان داد که بهره‌برداران نگرشی نسبتاً مثبت نسبت به عضویت در تشکل آب‌بران داشتند. این موضوع با یافته‌های پژوهش شاهرودی و همکاران (۱۳۸۷)، که اعلام نمودند کشاورزان استان خراسان رضوی نگرشی مثبت نسبت به عضویت در تشکل آب‌بران دارند، همسوست. در این راستا، نتایج مطالعه تقی‌پور و همکاران (۱۳۹۲) نیز وجود نگرشی مثبت نسبت به تشکل آب‌بران را در میان بهره‌برداران شهرستان گچساران تأیید می‌کند. با بررسی دقیق سنجه‌های این متغیر و همچنین نظرات شفاهی بهره‌برداران هنگام تکمیل پرسش‌نامه‌ها، وجود نگرش مثبت در کشاورزان منطقه ممکن است به دلیل تمایل کشاورزان به کاهش درگیری و نزاع در سطح منطقه باشد که عمدتاً بر سر مدیریت آبیاری است؛ زیرا کشاورزان اعتقاد دارند با تأسیس تشکل آب‌بران، اختلافات کشاورزان برسر مسائل و مشکلات آب کاهش خواهد یافت و اتحاد و همکاری کشاورزان در مدیریت بحران آب تحقق می‌یابد. علاوه بر این، تشکل آب‌بران موجب ایجاد احساس مسئولیت در کشاورزان نسبت به شبکه آبیاری و زهکشی می‌شود؛ زیرا هزینه‌های شبکه‌های آبیاری و زهکشی بالاست و کشاورزان به تنهایی از عهده این هزینه‌ها بر نمی‌آیند. در این راستا، از نظر بهره‌برداران، در صورتی که یک تشکل وظیفه

مدیریت شبکه آبیاری و زهکشی را برعهده گیرد می‌تواند باعث شود که همه کشاورزان در تأمین هزینه‌های شبکه مشارکت نمایند. بر اساس یافته‌های مطالعه، میان‌نگرش کشاورزان شهر دهلران نسبت به عضویت در تشکل‌های آبریان با تعداد قطعات زمین کشاورزی رابطه آماری معنی‌داری یافت نشد که مغایر با نتایج پژوهش تقی‌پور و همکاران (۱۳۹۲) می‌باشد که بیان نمودند بین تعداد قطعات اراضی کشاورزی با نگرش نسبت به تشکل‌های آبریان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

نتایج نشان داد که پاسخگویان با میانگین تعداد قطعات زراعی کمتر، میانگین میزان زمین کشاورزی تحت کشت بیشتر و همچنین میانگین میزان کل اراضی تحت مالکیت بیشتر، تمایل کمتری نسبت به مشارکت در تشکیل تشکل آبریان دارند؛ به عبارتی، کشاورزان بزرگ‌مالک، که اراضی یکپارچه‌ای در سطح منطقه دارند، تمایل کمتری نسبت به مشارکت در تشکیل تشکل آبریان دارند. به علاوه، منطقه مورد مطالعه در شرایط خشکسالی به سر می‌برد و سخت‌تر شدن تأمین آب برای کشاورزان منجر به تمایل کمتر کشاورزان بزرگ‌مالک نسبت به مشارکت در تشکیل تشکل آبریان می‌شود؛ چرا که در شرایط محدودیت - بر اساس نظریه خیر محدود- افراد به سمت فردگرایی سوق می‌یابند تا همگرایی فی‌مابین، زیرا تصور دارند که اگر برای آبیاری مزارع خود دیر اقدام کنند شرایط برای‌شان بدتر خواهد شد. همچنین این مسئله می‌تواند به دلیل نبود همدلی بین کشاورزان منطقه و نیز عدم همیاری بین کشاورزان بزرگ‌مالک با کشاورزان خرده‌پا در حل مسائل و مشکلات مربوط به موضوعات کشاورزی و خصوصاً مدیریت آب مزرعه باشد.

در اینجا این سؤال مطرح می‌شود که چرا با اینکه کشاورزان تمایل به مشارکت در راه‌اندازی تشکل آبریان دارند، اما این تمایل منجر به تشکیل تشکل در منطقه نشده است؟ در این باره می‌توان این‌گونه تعبیر کرد که به غیر از وجود این تمایل در کشاورزان لازم است که نهادهای مربوطه، از جمله جهاد کشاورزی، در خصوص نهادینه‌سازی این تشکل، بستر فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، خدماتی و غیره را فراهم کند و پایه و اساس اولیه تشکل را بنا گذارند. در این راستا می‌توان گفت که ضرورت انجام چنین پژوهش‌هایی در اینجا نمایان می‌شود. در صورت ایجاد و راه‌اندازی این

گونه تشکل‌ها در مناطق فاقد شرایط و کارایی لازم، علاوه بر عدم مصرف بهینه و مدیریت نامطلوب منابع آب کشاورزی، این تشکل‌ها باعث ایجاد مشکلاتی افزون بر مشکلات موجود بهره‌برداران و نهادهای متولی در بخش کشاورزی می‌شوند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود برای راه‌اندازی تشکل آب‌بران در هر منطقه‌ای، قبل از ایجاد تشکل‌ها، به ارزیابی ویژگی‌های بهره‌برداران آن پرداخته شود و در صورتی که تمایلی برای پذیرش تشکل وجود ندارد، تشکیل تشکل در آن مناطق در دستور کار اولیه قرار نگیرد و در عوض، به دنبال ایجاد بسترهای لازم در جهت پذیرش، عضویت و حتی مشارکت در مدیریت تشکل‌ها بود تا کارایی، بهره‌وری و در نهایت رضایت بهره‌برداران حاصل گردد. همچنین در صورت وجود پذیرش اولیه از سوی بهره‌برداران برای عضویت و راه‌اندازی تشکل‌های آب‌بران، بایستی فرایندی گام به گام و اصولی جهت راه‌اندازی تشکل‌ها مد نظر قرار گیرد. این مهم علاوه بر ایجاد تأثیرات مستقیم در محدوده تشکیل تشکل می‌تواند به صورت غیرمستقیم موجب پذیرش این نوع نظام بهره‌برداری در مناطق با تمایل به مشارکت پایین‌تر در آینده شود. در واقع، ضرورت دارد ایجاد و گسترش تشکل‌های آب‌بران کیفیت‌محور باشد، چرا که در غیر این صورت، تشکل‌های زیاد ولی بدون کیفیت و ناکارا در آینده پدید خواهند آمد. بنابراین با توجه به یافته‌های پژوهش، می‌توان گفت که تشکیل تشکل‌های آب‌بران برای مدیریت مشارکتی آب در منطقه مورد مطالعه می‌تواند راهکار خوبی باشد، اما قبل از آن، ضرورت دارد تا کشاورزان را نسبت به راه‌اندازی و عضویت در این گونه تشکل‌ها آگاه و ترغیب نمود؛ چرا که در جوامع امروزی، نه با اعمال زور می‌توان کشاورزان را وادار به مشارکت مستمر در اداره امور عمومی تشکل آب‌بران نمود و نه با تطمیع از طریق اعطای امتیازهای مادی. تنها راه ترغیب کشاورزان به مشارکت در اداره امور تشکل آب‌بران عبارت است از تفهیم لزوم و فایده همکاری و مشارکت در تصمیم‌گیری‌های مدیریت مشارکتی آبیاری؛ به عبارت دیگر، باید برای تغییر نگرش کشاورزان نسبت به نوآوری‌ها و طرح‌های جدید، سرمایه‌گذاری‌های بلند مدت صورت گیرد تا نتایج مطلوب نیز حاصل گردد.

منابع

- تارمحمدی قورچی، ز.، عبداللهزاده، غ. ح.، شریفزاده، م. ش. و قزل، ع. (۱۳۹۷). *ارزیابی کاربرد حکمروایی شایسته در مدیریت مشارکتی آب*. مجموعه مقالات چهارمین کنفرانس بین‌المللی مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی. صص ۵-۱.
- تقی‌پور، م.، عباسی، ع.، چیدری، م. و حیدری، ع. ق. (۱۳۹۲). تحلیل نگرش کشاورزان شهرستان گچساران نسبت به تشکیل تعاونی‌های آب‌بران. *فصلنامه تعاون و کشاورزی*، ۲(۶)، ۱-۲۲.
- جابری، س.، مهربان‌قوچانی، ا. و غنیان، م. (۱۳۹۵). حکمرانی خوب رویکردی نوین در جهت تحقق مدیریت اثربخش منابع آب کشاورزی. *رویکردهای پژوهشی در علوم اجتماعی*، شماره ۸، ۳۳-۴۱.
- حسین‌پور، ز.، منہاج، م. ح. و کاوسی‌کلاشمی، م. (۱۳۹۴). *ارزیابی عوامل مؤثر بر مشارکت اعضای تعاونی آب‌بران در مدیریت منابع آب کشاورزی. رشد و توسعه اقتصاد روستایی و کشاورزی*، ۲(۲)، ۹۱-۱۰۴.
- خدابخشی، آ. و قلی‌فر، ا. (۱۳۹۱). بررسی نقش سرمایه اجتماعی در تمایل کشاورزان به مشارکت در تشکلهای آب‌بران (مطالعه موردی: شهرستان زنجان). *پژوهش‌های روستایی*، ۳(۲)، ۲۰۳-۲۲۳.
- خسروی‌پور، ب. و مهربان‌قوچانی، ا. (۱۳۹۵). تبیین نگرش و نیت رفتاری کشاورزان نسبت به تعاونی آب‌بران منطقه‌ی جنوب رودخانه کرخه نور. *فصلنامه تعاون و کشاورزی*، ۵(۲۰)، ۸۹-۱۱۱.
- سامیان، م. نادری‌مهدی، ک.، سعدی، ح.، بلالی، ح.، موحدی، ر. و اعظمی، م. (۱۳۹۳). بررسی عوامل مؤثر بر مدیریت بهینه آب کشاورزی با استفاده از رویکرد سیستمی. *فصلنامه بین‌المللی پژوهشی تحلیلی منابع آب و توسعه، سال دوم، شماره ۴، پیاپی ۷*.
- سیمای کشاورزی استان ایلام. ۱۳۹۴. قابل دسترس در: <http://www.jkoi.ir>

شاهپسند، م. ر. و سواری، م. (۱۳۹۶). موانع مدیریت پایدار منابع آب کشاورزی جهت آموزش کشاورزان در مناطق روستایی مطالعه‌ای در حوزه سد قشلاق استان کردستان. فصلنامه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، ۵(۳)، ۹۱-۱۰۴.

شاهرودی، ع. ا.، چیدری، م. و پزشکی‌راد، غ. (۱۳۸۷). تأثیر تعاونی آب‌بران بر نگرش کشاورزان نسبت به مدیریت آب کشاورزی: مطالعه موردی استان خراسان رضوی. مجله اقتصاد و توسعه کشاورزی، ۲۲(۲)، ۷۱-۸۵.

شکری، ز.، شاه‌نظری، ع. و ضیاء‌تباراحمدی، م. خ. (۱۳۹۳). شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر موفقیت تشکل‌های آب‌بران در پروژه مدیریت جامع آب و خاک البرز. نشریه پژوهش آب در کشاورزی، ۲۸(۱)، ۲۴۱-۲۵۰.

ضرغامی، م. (۱۳۹۶). حرکت به سمت حکمرانی موفق آب با هم‌افزایی دانش و خرد جمعی: ایده تشکیل مجلس محلی آب. نشریه آب و توسعه پایدار، ۴(۲)، ۱۶۹-۱۹۰.

عطائی، پ. و ایزدی، ن. (۱۳۹۳). مقایسه ویژگی‌های کشاورزان پذیرنده و نپذیرنده تشکل‌های آب‌بران. نشریه پژوهش آب در کشاورزی، ۲۸(۱)، ۲۵۱-۲۶۱.

علیزاده، م. ر.، نیکو، م. ر.، رخشندر، غ. ر. و طالب‌بیدختی، ن. (۱۳۹۴). کاربرد قوانین انتخاب اجتماعی (SCR) در مدیریت و بهره‌وری بهینه از منابع آبی. مجله مهندسی منابع آب، سال ۸، ۷۳-۸۶.

غنیان، م.، برادران، م.، علی‌میرزایی، ع.، هارونی‌سلیمانی، خ. و سردار، پ. (۱۳۹۲). مدیریت مشارکتی منابع آب کشاورزی و مؤلفه‌های مؤثر بر آن، مطالعه استان خوزستان. پژوهش آب در کشاورزی، ۲۷(۲)، ۱۸۱-۱۹۰.

قمرنیا، ه. و بصیری، م. (۱۳۹۵). عوامل مؤثر بر عدم موفقیت تشکیل تعاونی آب‌بران (مطالعه موردی طرح باویسی سرپل‌ذهاب). مجموعه مقالات ششمین کنفرانس ملی مدیریت منابع آب ایران، دانشگاه کردستان. صص ۹-۱.

کرباسی، ع.، غفوری، س.، رحیمی، س. و رهنما، ع. (۱۳۹۶). عوامل تأثیرگذار بر گرایش کشاورزان به انجام فعالیت‌های تعاونی در شهرستان نیشابور. *فصلنامه تعاون و کشاورزی*، ۶(۲۲)، ۳۷-۵۲.

ماقبل، ر.، نادری‌مهدیی، ک.، پاک‌نیا، ف. و نصیری، م. (۱۳۹۳). بررسی سازوکارهای توسعه و تقویت تعاونی‌های آب‌بران (مطالعه موردی: حوزه رود ارس). *نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی*، ۲۸(۱)، ۵۵-۶۳.

مهرکویی، ح.، جاجرمی، ک. و پیشگاهی‌فرد، ز. (۱۳۹۳). تهدیدات زیست‌محیطی در کشورهای منطقه‌ی ژئوپلیتیکی خلیج فارس با تأکید بر بحران منابع آب. *فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۴(۱۳)، ۱۳۳-۱۴۳.

میرزایی، آ.، میردامادی، س. م.، حسینی، س. م. و سجادی، ا. (۱۳۹۰). تأثیر ابزارهای ترویجی و منابع اطلاعاتی بر مشارکت کشاورزان استان گلستان در تعاونی‌های آب‌بران. *فصلنامه تعاون*، ۲۲(۵)، ۱۲۷-۱۴۳.

میرزایی، ش.، حسن‌پور، ب.، شاه‌رخ‌ساردو، ص. و کریمی، ف. (۱۳۹۴). تعیین‌کننده‌های اجتماعی درون سازمانی مشارکت کشاورزان در تعاونی‌های تولید روستایی شهرستان بویراحمد. *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، ۴(۹)، ۵۷-۶۸.

نجفی، ن.، غنیان، م.، خسروی‌پور، ب.، برادران، م. و دحیماوی، ع. (۱۳۹۳). شناسایی عوامل مؤثر بر موفقیت تشکل‌های آب‌بران: دیدگاه بهره‌برداران حوزه‌های کرخه شمالی و جنوبی استان خوزستان. *علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، ۱۰(۲)، ۱۰۵-۱۲۰.

Altz-Stamm, A. E. (2016). Factors that facilitate cooperative efforts in the management of irrigation water: an assessment of water user associations in the Jordan Valley (Doctoral dissertation).

- Aydogdu, M. H., & Aydogdu, M. (2015). Attitudes of the water authority to water user associations and the management; GAP region, Sanliurfa-Turkey. *International Journal of Current Science*, 15, 43-48.
- Barker, R., & Molle F. (2004). *Evolution of irrigation in South and Southeast Asia*. Comprehensive Assessment Research Report 5. International Water Management Institute.
- Barlow, M., & Clarke, T. (2017). *Blue gold: the battle against corporate theft of the world's water*. Routledge.
- Garrick, D. E., Hall, J. W., Dobson, A., Damania, R., Grafton, R. Q., Hope, R., & O'donnell, E. (2017). Valuing water for sustainable development. *Science*, 358(6366), 1003-1005.
- Hamdy, A. (2004). *Participatory water Saving management and water cultural heritage*. WASAMED Project. Proceeding of the 1st WASAMED Workshop.
- Harper, C., Harper, C. L., & Snowden, M. (2017). *Environment and society: human perspectives on environmental issues*. Routledge.
- Kagan, R. A., Thornton, D., & Cunningham, N. A. (2017). Motivating management: corporate compliance in environmental protection. *Crime and Regulation* (pp. 203-230). Routledge.
- Malano, H. M., & Van Hofwegen, P. (2018). *Management of irrigation and drainage systems*. CRC Press.
- Mekonnen, M. M., & Hoekstra, A. Y. (2016). Four billion people facing severe water scarcity. *Science Advances*, 2(2), e1500323.

Qiao, G., Zhao, L., & Klein, K. K. (2009). Water user associations in Inner Mongolia: Factors that influence farmers to join. *Agricultural Water Management*, 96(5), 822-830

Yercan, M., Atis, E., & Salali, H. E. (2009). Assessing irrigation performance in the Gediz River basin of Turkey: water user associations versus cooperatives. *Irrigation Science*, 27(4), 263-270.

Examining the Attitude and Tendency of Farmers toward Participation in the Establishment of WUAs in Dehloran Township

S. Jaber¹, O. M. Ghoochani², M. Ghanian^{3*}

Received: Dec 22, 2018 Accepted: Feb 17, 2019

Abstract

One of the reasons for the failure of established WUAs is the lack of attention the social context and the set of actions that must be taken before the start of the establishment of WUAs. Regarding this issue, the purpose of this study was to explain the attitude and intention of farmers to participate in the establishment of WUAs. The statistical population of this study included all farmers in the central district of Dehloran Township, which any WUAs has not been established in this region until now and a sample selected using completely random sampling method and Cochran formula among them. A researcher-made questionnaire, which its validity and reliability confirmed, used to collect data. The data were analyzed using SPSS V20 software. The results of the study showed that there was a positive attitude among the beneficiaries of the region. The findings also showed that large farmers with integrated lands, tend to be less inclined to participate in establishing WUAs. In addition, the results showed a positive and significant relationship between attitude and willingness to participate of the beneficiaries. Finally, some suggestions provided for facilitating the decision-making process towards the establishment of sustainable and successful cooperatives in the future.

Keywords: Sustainable Water Resources' Management, Attitude, WUAs, Participation, Institutionalization

1. PhD Student, Department of Agricultural Extension and Education, Agricultural Science and Natural Resources University of Khuzestan, Ahvaz, Iran

2. PhD Student, Department of Agricultural Extension and Education, Agricultural Science and Natural Resources University of Khuzestan, Ahvaz, Iran

3. Associate Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Faculty of Agriculture Engineering and Rural Development, Agricultural Science and Natural Resources University of Khuzestan, Ahvaz, Iran

* Corresponding Author

m_ghanian@ramin.ac.ir